

DEVLET YÖNETİMİNDE BİLGİ BANKALARI

Dr. Toygar AKMAN

Bugüne dek çeşitli yazılarımızda, en küçük canlı varlık "Hücre"den başlayarak en gelişmiş tür "İnsan"a kadar, bütün "Yaşayan Sistemler"i, "Bilgi Alış-Verişi" ile yaşantılarını sürdürdüklerini dile getirmeye çalışmıştık. Aynı biçimde "Bilgi Alış-Verişi" sağlandığı anda, makinelerde de "Kendi Kendine Çalışma ve Yönetim Sistemi"nin kurulduğunu dile getirmeye gayret etmiştik. Bütün bu çalışmalarla ilgilenen "Sibernetik" hakkında da kısa bilgiler iletme çabası içinde olmuştuk.

Bu kez de yine Sibernetik açıdan, Devlet Yönetimindeki Bilgi Alış-Verişi üzerinde duracağız.

Devlet denilince, "Yasama", "Yürütme" ve "Yargı" güçlerinden oluşan ve temsil ettiği "Toplum"u, bu güçleri ile yönetip düzenleyen ve onun mutluluğu, sağlıklı ve kültürlü yaşamı ve geleceği için çalışan "Çok Büyük Bir Organik Yapı", aklımıza gelecektir. Bu tanımlamanın, elbet çok eksik yönleri kalmıştır. Ancak, konumuz, "Devlet'in Yapısı" olmayıp, bu yapının "Bilgi Bankaları"ndan ne biçimde yararlanacağı olduğu için, özellikle "Devlet"i oluşturan üç ana güççe değinmek istedik.

Çok iyi bildiğiniz gibi, "Devlet"i en önde gelen görevi, temsil ettiği toplumu (ulus ya da ulusları) yönetebilmek ve onların birbirleri arasındaki ilişkileri, düzenleyebilmek için yasalar çıkarmaktır. "Yasalar Çıkarma" görevi ise, (Parlamento, Temsilciler Meclisi, Kurucu Meclis, Divan, İhtilâl Konseyi.. v.b. hangi ad ya da biçimde olursa olsun) meclisler tarafından yerine getirilmektedir. Herhangi bir "Yasa"ya ait bir "Tasarı", bu meclislerin komisyonlarında incelenip hazırlanmakta, sonra da o meclislerde görüşülüp tartışıldıktan sonra, kesin şeklini alınca, yayınlanıp, yürürlüğe girmektedir. Her geçen gün ile toplumların Sosyo-Ekonomik yapıları da geliştiğinden, Meclisler de, bu gelişmeye uygun olarak "Yeni Yasa"lar hazırlamaktadır. Sonuçta da, sayıları hergün daha da artan ve o ölçüde "Madde" ve "Paragraf"lardaki

hükümleri ile sayıları, milyona ulaşan "Yasa Kuralları" ortaya çıkmaktadır.

"Milyon!.." sözü, bir an, çok fazla abartılmış gibi gözükabilir.

O halde, burada azıcık duralım.

Hukukçuların bildirdiklerine göre, Ülkemizde, Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma ve Cumhuriyet döneminde yayınlananlarla birlikte, 9640 Yasa, halen yürürlükte imiş !..

Bu yasalar'ın her birinin, yalnızca 10 madde'den oluştuğunu varsayalım, (oysa, yalnızca Medeni Kanun, 937 madde, Borçlar Kanunu ise 544 madde'dir) o zaman, 9640 sayısı, 96.400'e yükselecektir. Şimdi de her madde'nin 10 paragraftan oluştuğunu kabul edelim, o zaman da bu sayı, 946.000'e varacaktır... Gördünüz mü, işte bir anda milyon'a yaklaşmış olduk.

Peki, bu kadar sayıya varan kanun maddesi, insan aklında nasıl kalabilir ?...

Eğer, bu "Yasa Maddeleri"ni, bir "Kart Sistemi" halinde düzenlemiş olsa idik, her bir madde, ayrı bir kartta yazılı, bir milyona yakın bir dizi karşımıza çıkacaktı. Aşağıdaki fotoğrafta görüldüğü gibi, en yetkili bir hukukçu dahi, ilgili maddeyi, bu kartların arasından bulup çıkarabilmek için, bir hayli zamanını kaybedecekti.

Bunun yanı sıra çok önemli bir durumu da belirtmemiz gerekli. Hiç bir insan hafızası, bir milyona varan "Yasa Kuralı"ni bellemez. Onun için, bütün bu "Yasa"ların, ilgilerin kolayca bulup inceleyebilecekleri bir biçimde düzenlenmesi zorunludur.

Hemen işaret edelim ki, bu işin sağlanabilmesi, sanıldığı kadar hiç de öyle kolay olmayacaktır.

Bu durumu sağlayabilmek için, uzman hukukçularından oluşan bir kurulun, tüm yasa'ları, konularına göre ve alfabetik bir biçimde ayırarak, sınıflandırmak üzere, aylarca (hatta yıllarca) çalışarak, yeniden düzenleyip, yayınlatabildiklerini varsayalım. Bu çalışma dahi, yeterli sonuca ulaşamayacaktır. Çünkü, bu çalışma sonunda yayınlanan Düstur ya da Kitap, hangi metinlerin

yürürlükte olduğunu belirtmeyeceği gibi, birbirleri ile çelişen metinleri de gösterebilmekten uzak olacaktır.

Oysa, bu çalışma, Sibernetik'in "Denge Durumu Esasları"na ve "Elektronik Bilgi İşlem Sistemi"ne göre düzenlenecek olursa, yalnızca, Meclislerin "Kanun" ya da "Yasa" adında yayınladığı "Kurallar"ı değil, "Kanun Kuvvetinde Kararname", "Bakanlar Kurulu Kararı", "Siyasal Andlaşmalar", "Tüzük", "Yönetmelik", "Kararname" ve "Emir"lerin tümünün, "Bilgi Bankaları"nın "Hafıza"larında depolanması, olanağına erişilebilecektir. Bütün bu "Mevzuat"ın, "Bilgi Bankaları"nda depolanması işlemine girililken, hazırlanacak program'da, "Yaşayan Metinler" ile "Birbirleriyle Çelişen Metinler"in bulunup, ayıklanabilmesi de düzenlenebilecektir.

Bu olanak sağlandığında, "Yasa Yapıcı Meclisler"in, çalışmaları da çok kolaylaşmış olacaktır. Çünkü, herhangi bir "Yasa" çıkarılacağı zaman, hemen "Bilgi Bankası"na başvurulacak ve bu konu ile ilgili "Kurallar"ın, neler olduğu istenebilecektir. Bunun için, kitap, fihrist, Düstur ya da Resmî Gazeteleri, uzun, uzun araştırıp, incelemeye gerek kalmayacak, istenilen metin ya da metinler, bir anda, "Bilgi Bankası"ndan edinilebilecektir. Bunun yanı sıra, aynı "Bilgi Bankası"nda, "Birbirleri ile Çelişen Metinler" de saptanmış olduğundan, bu durumun, düzenlenmesine gidilebilecek ve "yürürlükten kaldırılan yasa"ya bağlantılı olarak gösterilen bir yasa yayınlama" ya da "yürürlükten kaldırılan yasa'yı yeniden yürürlükten kaldırma" v.b. şeklindeki hatalı işlemlere, yer bırakılmayacaktır.

Elbette ki, böyle bir gelişmenin sağlayacağı yararlar, "Yasama Meclisi Üyeleri"ne, pek kolay anlatılamayacaktır. Sibernetik ve Elektronik Sistem'i, geniş ölçüde uygulayan İngiltere'de bile, bu aşamaya, biraz güçlüklerle erişilebilmiştir. Bu duruma değinen Sir Leon Bagrit, aynen şöyle söylemektedir :

"... Otomatikleşme alanındaki değişiklikler, öylesine hızlıdır ki, dolaysız ilişkisi olmayan kimsenin, bunları ve içeriklerini, anlaması çok güçtür. Seçim yöresinin sorunlarıyla günü gününe ilgilenmekle yükümlü, sıradan bir parlamento üyesinden, otomatikleşmenin, iş alanlarında, bu nedenle de bölgesindeki oylamaya olası etkisini incelemekten öte, konuya derinlemesine inmesi beklenemez. Ancak, iyi bir şans eseri, siyaset, yalnızca siyasete girenleri ilgilendirmez. Vatandaş kütleleri de, genellikle, ilgilenmek zorundadırlar. Ben, halkın, tümüyle, otomatikleşmenin, yaygın sorunları ve olanakları konusunda bilinçlenmesi için eğitilmesinin ivedilikle ele alınması

gereken bir siyasal görev olduğuna inanıyorum..." (1)

"Yasa Koyucu" görevinde bulunan Meclis Üyelerinin, hiç bir "Hata" yapmama çilesi duymaları ve "Doğru", "Kesin" ve "Âdil" yasalar çıkarma amacına yönelmeleri, onları, bir an önce "Bilgi Bankaları Kurma" gereğine ulaştıracaktır. Sonuçta da, bundan, en büyük ölçüde yararlanan yine kendileri olacaktır.

Çünkü, temsil ettikleri (vekili oldukları) topluma karşı, sıhhatli, geçerli ve kesin yasalar hazırlayabilme olanağına erişeceklerdir.

Devlet yönetiminin ikinci büyük gücü olan "Yönetim" ya da "Yürütme" gücüne gelince.

Bu gücün de bütün işlemleri, yalnızca "Bilgi Alış-Verişi"ne dayanmaktadır. Şöyle ki :

"Hükümet" adını verdiğimiz "Yürütme Gücü", iç ve dış çevrede cereyan eden olaylar hakkında kendisine gelen "Bilgiler"e göre kararlar almakta ve bunları uygulamaktadır. Bir diğer anlamda, Sibernetik'in "Geri Merkezle Bilgi Alış-Verişi" (Feed-Back) dediği, haberleşmeye dayanarak bir "Ayarlama" yapmaktadır. Nitekim, bu durumu, bir Sibernetikçi ve Hukukçu Dr. Fritjof Haft, "Regelkreis" (Ayar Çemberi) olarak tanımlamaktadır.

"... Belirli bir örneğe (amaç değere) ulaşmak için, uygulanan harekette, hareketin örnekten kaçışlarını, "Ayar Çevresi" örneğine yaklaştırmak

için, "Yeni Bilgiler" olarak kullanılması, bir "Geri Merkezle Haberleşme" (Feed-Back)dir.." (2)

Hükümet adını verdiğimiz "Yürütme Gücü" nün, bütün işlemlerini "Bilgi Alış-Verişi" yaparak uyguladığı gözönüne alındığında, bu uygulamanın sıhhatle olabilmesi için, kesinkes, bir "Feed-Back" biçiminde yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu kaniya varmamızın nedeni, insanlar arasındaki işlemlerin, "Bilgi Alış-Verişi" ne dayanmakta olmasındandır. İşte, aynı biçimde "Hükümet"ler, "Sıhhatli" ve "Adil" bir biçimde uygulamada bulunabilmek için, yalnızca, bu "Bilgi"leri, "Doğru" ve "Kesin" olarak elde etmek zorunludur. Böyle bir durum ise, ancak, "Bilgi Bankaları"nın sağlanabileceği, kendiliğinden yüzeye çıkmaktadır.

Nitekim, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Almanya'da olduğu gibi, Avusturya Federal Cumhuriyeti'nde de, "Hükümet", sıhhatli ve kesin bilgilere dayanarak uygulamada bulunabilmek için, "Bilgi Bankaları Kurulması"na yönelmiştir.

".. Federal Hükümet, 1970 yılında, Avusturya Federal Yönetimi için, Kompüterle Bilgi İşlenmesini öngören bir dokümantasyon ve enformasyon pilot projesini uygulamaya karar vermiş ve "Enformasyon Politikası", "Hükümet Kitaplığı" ve "Avusturya Mevzuat Dokümantasyonu Dairesi"ni, bu projeyi tahakkuk ettirmekle görevlendirmiştir.." (3)

"Bilgiler"i, elektronik bilgi işlem sistemi ile toplayarak işleme ve "Bilgi Bankalarında Toplama", yönetim gücünü kullanan "Hükümet"e, yalnızca kendi uygulamalarını değil, emri altındaki kuruluşların da uygulamalarını doğru olarak yapabilmelerini sağlamaktadır. "Feed-Back" yolu ile yapılan "Bilgi Alış-Verişi" sonunda, en alt kademedeki en üst kademeye kadar "Bilgilerin Akışı", "Değerlendirilmesi" ve buna göre "Uygulamanın Ayarlanması", sıhhatle yapılabilmektedir. Sonuç olarak da Sibernetik'in belirttiği "Uygun Bir Ayarlama Yapabilme" ve "Doğru Yönetimde Bulunabilme" olanağına kavuşulmaktadır. Peter C. Sanderson'un da belirttiği gibi,

".. Elektronik Bilgi İşleme, alt yönetim tarafından alınan kararların sonuçlarını, açıklıkla belirleyebilmekte ve böylece de personelin, çalışma ve gelişmesinin, üst kademedeki yönetim tarafından değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır.." (4)

Hangi yönü ile ele alınırsa alınsın, en alt düzeydeki "Yürütme"den, en üst düzeydeki "Hükümet Yönetimi"ne dek, organlar arasındaki, "Bilgi Alış-Verişi", "Doğru ve Kesin" olarak cereyan ettiği sürece, Yürütme gücü, "Sıhhatli

Karar Alma" olanağını elde etmektedir. Hiç kuşku yok ki, bu durum da, ancak, "Bilgi Bankaları"nda, bilgilerin, kesin, sıhhatli ve günlük olarak işlenmesi ile kolayca sağlanabilmektedir.

Sibernetik'in babası olan Norbert Wiener, "İnsanların İnsanları Yönetimi" adlı kitabının "Hukuk ve Haberleşme" başlıklı bölümünde,

".. Eski Mahkeme Kararlarının yorumlanması tekniği, öyle olmalıdır ki, bir Avukat, yalnızca mahkemenin verdiği kararları değil, vereceği kararların da nasıl olabileceğini, büyük bir olasılıkla bilebilmelidir.." (5)

diyor ve "Hukuk" sorunlarını bir "Haberleşme" ve "Sibernetik Denge" olarak sayıyordu. Bu ünlü bilgin, 1964 yılında, hayata gözlerini kapamadan önce, yalnızca "Hukuk" alanında değil, tüm "Devlet Yönetimi"nde "Bilgi Bankaları"ndan nasıl yararlanılmakta olduğunu görebilmek mutluluğuna erişebilmişti.

Oysa, günümüzde, yalnızca "Hukuk" alanında değil, tüm yönetim ve bilim alanlarında "Bilgi Bankaları"ndan ne şekilde yararlanıldığı şöyle anlatılmaktadır :

".. Bilgileri toplama teknolojisi, öyle büyük bir gelişme göstermiştir ki, çok büyük ölçüdeki bilgiler dahi, kompütere, süratle iletilebilmektedir. 1.245 sayfadan meydana gelen "İncil" in, bütün sayfaları, iki inçlik (5.8 cm) plastik bir kare yüzeyine, aynen geçirilebilmekte ve bu küçültülmüş sayfalar, 50.000 defa büyütebilen "Özel Görücü Göz" ile de okunabilmektedir.." (6)

Sibernetikçilerin ve Elektronikçilerin, sözlerini bir yana bırakarak, çağımız Fransız Hukukçularından Jean Marie Cotteret'in, bu konuda satırlarına kısa bir göz atmamız, bize, bir hayli bilgi verebilecektir. Nice şehri Hukuk - İktisat Bilimleri Fakültesi Profesörü olan Cotteret, "Kompüter ve Demokrasi" başlıklı yazısında, aynen şöyle demektedir :

".. Yargılama düzeyinde, bilgi işlemi, bir davanın, mahkemeye geldiği andan başlayarak, cezanın yerine getirilmesine dek, her evresinin izlenmesi olanağını verir. Geniş çapta, bir "Kalem İş'i"nden, böylelikle kaçınılabilir, yanlışlık yapılması tehlikesinden korunulabilir. Amma, bilgi işleminin, bütün önemiyle ortaya çıktığı düzey, özellikle, Yargıç Kararının verilmesi düzeyi'dir. Gerçekten de yargılanan kişi, daha eksiksiz bir Adalet'le karşılaşacaktır. Nedeni de, kolayca anlaşılır. Yargıç, kararını vermeden önce, buna yakın ya da benzer durumda verilmiş kararların hepsini bilebilecektir. Böylelikle, yargılanan kişiye, kimi zaman, o kadar aykırı gelen bir takım yargı çelişmelerinin, önüne geçilebile-

cektir. Gerçi, iki dereceli yargılama ilkesi gibi, dokunulmaz bir ilke, bu sakıncayı ortadan kaldırımağa da yarar. Ancak, bu iş, öyle uzun bir masraf gerektirir ve öyle büyük masraflara yol açar ki, yargılanan kişi, çoğu zaman, bıkar ve bezir. Ayrıca, geçmişteki örneklerin ne olduğu takınağından kurtulmuş bulunan yargıç, kararını, çağının evrimine, ilerleyişine uyararak verebilecektir. Hukukun, temelden bir değişikliğe uğradığını gösteren, kimi zaman, güzel bir rastlantının sonucu olan, "yoldan çıkmış" bir takım "yargı" lara artık rastlanılmayacaktır. Böylece, "Yasama", "Yürütme" ve "Yargı" güçlerinin üçü de göz önünde tutulursa, kompüter, bu alanlar arasında, bir işbirliği yaratarak, insanların değerli bir yardımcı haline gelebilir. Yeter ki, kafalar, biraz düşünme çabasına katlansın, rahatlık sağlayan bir takım efsanelerden sıyrılabilsin ve daha iyi bir geleceği, kararlı bir davranışla seçsin.." (7)

Görülüyor ki, ister "Yasama" ister "Yürütme" isterse "Yargı" gücü ele alınsın, Devleti oluşturan her üç güç de uygulamalarını "Bilgi Bankaları" yolu ile yaptıkları anda, herhangi bir "Hatalı" durum ile karşılaşmamaktadırlar.

Bu "Bilgiler" ilgili "Bilgi Bankaları"na aşağıda görülen "Görüntü Üniteleri" yolu ile gönderildiğinde, yine aynı biçimde istenildiği anda aynı görüntü ünitesi ekranından bir saniyeden çok daha kısa bir süre içinde alınabilmektedir.

Değil, milyona varmış olan "Yasa Maddesi", milyonlarca çeşit bilgiler, bu Bankaların "Ana Hafıza" ve "Yedek Hafıza"larına depolanabilmektedir. Karşıdaki resim'de Amerika Birleşik Devletlerinde, milyonlarca bilgiyi saklayan binlerce "Elektronik Beyin Teyp Bobinlerinden oluşan bir kitaplık görülmektedir.

Böyle bir banka'nın "Hafıza"sında, yalnızca "Sihhatli ve Kesin Bilgi" yer almış olacağından,

herhangi bir konuda bu "Bilgileri İletirken", insanın yaptığı hataları yapmayacak ve "Hissî" ya da "Duygusal" davranışlarda bulunmaksızın, "Yalnızca Doğru Olan Bilgi Gereği"ni yerine getirecektir.

Bilgi Bankaları'nın yönetim'de sıhhatli ve süratli işlemleri hakkında kısa bir bilgi vermek için, şu örneği hemen iletelim :

Geçen yıl, Japonya'da bir süre kalıp incelemelerde bulunan bir Elektronik Bilgi İşlem

Uzmanı dostum, Türkiye'ye döndüğünde, şu ilginç sözleri söylemişti :

“— Japonya'da, elektrik, su, havagazı saatle-
rinin kontrolü için memur kullanılmıyor. Bu
saatler, elektronik sistemle çalıştığı için her ayki
sarfiyatı, otomatik olarak saptıyor ve bağlı
bulunduğu “Bilgi Bankası”na otomatik olarak
bildiriyor. Japonya'da memur olsun, işçi olsun,
maaşlarını çek olarak alıyorlar. Her ay, çek'ini
alan memur ve işçi Banka'ya gidip çekini
verdiğinde, çeki alan memur, hemen, onu,
Elektronik Bilgi İşlem yolu ile “Bilgi Bankası”nın
“Hafıza”sı ile “Haberleştiriyor”. Bilgi Bankası da,
o ay ne kadar su sarfiyatı, ne kadar havagazı
sarfiyatı ve ne kadar elektrik sarfiyatı yaptığını
bildiriyor ve bu sarfiyatların para olarak tutarını
da saptayarak, o memur ya da işçinin maaşından
düşüyor ve geri kalan miktarı bildiriyor. Kasadaki
memur da bu sarfiyat ücretlerini düşüttükten sonra
geri kalan miktarı para olarak, o memur ya da
işçiye ödüyor...”

Bütün bu işlemlerde, memur tasarrufu,
zamandan kazanma ve sıhhatle iş görme ve kesin
sonuca varmayı, gayri siz düşünün !..

- (1) BAGRIT Leon, *Otomatikleşme Çağı*, Çeviren :
Aysel Usluata, İstanbul 1972, Sa : 27.
- (2) HAFT Fritjof, *Elektronische Datenverarbeitung
im Recht*, J. Schweitzer Verlag, Berlin 1970,
Sa : 7.
- (3) SIMMLER Otto A., *The Viennes System With
Full Automation Retrieval (Fair)*, İstanbul,
Hukukta Elektronik Beyin Semineri, 1973, Sa : 3.
- (4) SANDERSON Peter C., *Computers for Manage-
ment*, Pan Books Ltd. London 1969, Sa : 141.
- (5) WIENER Norbert, *The Human use of Human
Beings*, Sphere Book, London 1968, Sa : 97.
- (6) MARTIN James and NORMAN Adrian R. D.,
The Computerized Society, Penguin Books Ltd.
Middlesex, England 1973, Sa : 27.
- (7) COTTERET Jean Marie, *Kompüter ve Demok-
rasî*, I.B.M. Dergisi, Yıl 1, Sayı 2, Ankara 1973,
Sa : 9.

● Bir yumurtanın bozuk olup olmadığını anlamak için insanın tavuk
olmasına lüzum yoktur.

● Bir sır daha var, çözdüklerimizden başka !
Bir ışık daha var, bu ışıklardan başka !
Hiç bir yaptığınla yetinme, geç öteye :
Bir şey daha var, bütün yapıtlardan başka !

HAYYAM

● İçimizde açılan derin bir yara, biz bağışlamada bulunmadıkça
iyileşmez.

Alan PATON

TÜRKİYE
Curt GÖZ
BİLİMSEL ve TEKNİK
ARAŞTIRMA KURUMU
KÜTÜPHANESİ